

En vd lovade en anställd att betala för en middag för en grupp anställda. Den anställda satte upp en inbjudan där det bl.a. angavs att inbjudan gällde alla utom de som var fackligt anslutna. Förbundet påtalade detta för bolaget. Middagen hölls därefter som planerat och bolaget betalade för den. Förbundet gör gällande att en föreningsrättskränkning förekommit. Fråga dels om den anställda som satte upp inbjudan haft sådan ställning att arbetsgivaren ansvarat för hans handlande, dels om bolaget gjort sig skyldigt till föreningsrättskränkning genom att vidhålla beslutet om betalning trots kännedom om formuleringen i inbjudan.

ARBETSDOMSTOLENDOM
2013-01-16
StockholmDom nr 5/13
Mål nr A 42/12**KÄRANDE**

Industrifacket Metall, 105 52 Stockholm

Ombud: förbundsjuristen Darko Davidovic, Industrifacket Metall, adress som ovan

SVARANDE

1. Industri- och KemiGruppen, Box 1721, 111 87 Stockholm

2. Scandstick Aktiebolag, 556288-6985, Box 22103, 250 23 Helsingborg

Ombud: chefsjuristen Pia Wiséen Wernblom, Industri- och KemiGruppen, adress som ovan

SAKEN

föreningsrättskränkning

Bakgrund

Mellan Industri- och KemiGruppen och Industrifacket Metall (förbundet) gäller kollektivavtalet Allokemisk Industri. Scandstick Aktiebolag (bolaget) är medlem i Industri- och KemiGruppen och är därigenom bundet av kollektivavtalet. De 18 arbetstagare som anges i domsbilagan, uteslutes här, är medlemmar i förbundet.

Bakgrunden till tvisten är i korthet följande. Bolagets vd lovade en anställd att betala för en middag. Den anställda satte upp en inbjudan till en middag. I denna angavs bl.a. att ”Anmälan är bindande o gäller för alla utom de som är fackligt anslutna till if metall.” Förbundet påtalade detta förhållande för bolagets personalchef. Därefter hölls middagen och bolaget betalade för den.

Mellan parterna har uppkommit tvist om bolaget gjort sig skyldig till föreningsrättskränkning. Parterna har förhandlat i tvistefrågan såväl lokalt som centralt utan att ha enats.

Yrkanden m.m.

Förbundet har yrkat att Arbetsdomstolen ska förplikta bolaget att betala allmänt skadestånd till var och en av de i domsbilagan uppräknade medlemmarna med 20 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för delgivning av stämning.

Förbundet har vidare yrkat att Arbetsdomstolen ska förplikta bolaget att till förbundet utge allmänt skadestånd med 50 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för delgivning av stämning.

Arbetsgivarparterna har bestritt käromålet i dess helhet. Sättet att beräkna ränta har vitsordats som skäligt i och för sig. För det fall Arbetsdomstolen skulle finna att bolaget har ådragit sig skadeståndsskyldighet har arbetsgivarparterna yrkat att skadeståndet ska jämkas, i första hand till noll, i andra hand till det belopp som domstolen finner skäligt.

Förbundet har bestritt att det finns skäl för jämkning.

Parterna har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader.

Till utveckling av sin talan har parterna anfört i huvudsak följande.

Förbundet

De anställda informerades genom ett anslag i bolagets lokaler om att det skulle hållas en middag med efterföljande biljardspel. I inbjudan angavs uttryckligen att den gällde för alla utom förbundets medlemmar. Inbjudan utgör i sig en kränkning av förbundets och dess medlemmars föreningsrätt.

Förbundets medlemmar kände sig kränkta av formuleringen i inbjudan. Förbundet begärde därför förhandling med bolaget och försökte få bolaget att avstå från den ytterligare kränkande handling som det innebar att genomföra middagen.

Bolaget anförde vid förhandlingen att förbundets medlemmar uteslöts från inbjudan eftersom det har förekommit att förbundet vid olika tillfällen har bjudit in enbart sina medlemmar. Förbundet har förklarat för bolaget att den avgörande frågan inte är vem man bjuder, utan om man förbjuder någon att delta.

De oorganiserade arbetstagarna blev genom bolagets agerande varse att det kan uppstå problem om de går med i förbundet.

Det var S.T. som upprättade inbjudan. S.T. är arbetsledare. Detta har arbetsgivarparterna bekräftat under skriftväxlingen i Arbetsdomstolen. Av § 18 andra stycket i kollektivavtalet framgår att med arbetsledare menas den som är anställd för att som arbetsgivarens ställföreträdare leda, fördela och kontrollera arbete, vilket utförs av personal underställd arbetsledaren och i vilket arbetsledaren inte deltar själv annat än undantagsvis. S.T. har i egenskap av arbetsledare företrätt bolaget, varför dennes agerande ska tillräknas bolaget. Bolaget har därför gjort sig skyldigt till föreningsrättskränkning.

Bolaget har senast i samband med den lokala förhandlingen blivit varse förbundets uppfattning, dvs. att såväl inbjudan som den efterföljande middagen utgjorde en föreningsrättskränkning. Bolaget har, trots vetskap om föreningsrättskränkningen, beslutat att betala middagen. I vart fall härigenom har bolaget gjort sig skyldigt till föreningsrättskränkning.

Sammanfattning av de rättsliga grunderna för käromålet

Bolaget har genom en arbetsledare inbjudit anställda till middag. I inbjudan angavs uttryckligen att den inte gällde förbundets medlemmar. Arbetsledarens agerande ska tillräknas bolaget. Bolaget har härigenom kränkt medlemmarnas och förbundets föreningsrätt.

Bolaget har senast i samband med den lokala förhandlingen fått kännedom om den föreningsrättskränkande inbjudan. Under alla förhållanden har bolagets beslut härefter att betala middagen utgjort en föreningsrättskränkning.

Bolaget har gjort sig skyldigt till brott mot föreningsrätten och ska betala allmänt skadestånd till såväl medlemmarna som förbundet. Det föreligger inte skäl att jämka skadeståndet.

Arbetsgivarparterna

I de fall bolaget bjuder anställda på aktiviteter sker det alltid genom personalchefen A.S.F. Bolaget bjuder alltid samtliga anställda. De inbjudningar som arbetsgivarparterna har åberopat som skriftlig bevisning visar att de aktiviteter som bolaget anordnar alltid går genom personalchefen och att samtliga anställda bjuds in.

Det förekommer att bolaget betalar aktiviteter som anställda ordnar. I dessa fall är det de anställda själva som anordnar aktiviteten eller upprättar inbjudningar. Bolagets medverkan är begränsad till att betala för aktiviteten i efterhand. Bolaget har på detta sätt betalat bl.a. middagar för kvinnliga anställda, anmälningsavgifter till motionslopp och bjudit skiftlag på pizza vid övertidsarbete.

I det aktuella fallet frågade S.T. bolagets vd S.I.F. om bolaget kunde betala en middag med efterföljande biljardspel. S.I.F. accepterade detta. Det var inte ovanligt med sådana förfrågningar. Bolaget har inte några synpunkter på hur de anställda grupperar sig eller hur inbjudningar formuleras. Bolagets beslut att betala för middagen den 18 november 2011 fattades utan kännedom om hur inbjudan skulle formuleras.

S.T. är inte arbetsledare och han kan inte binda bolaget. S.T. har närmast en sorts servicefunktion.

Den 14 november 2011 ringde den lokale avdelningsombudsmannen på förbundet, B.L., till bolaget och bad om ett möte med bolagets personalchef, A.S.F. Mötet hölls följande morgon och A.S.F. informerades då om formuleringen i inbjudan. B.L. begärde inte att förbundets medlemmar skulle bjudas in eller att middagen skulle avstyras. B.L. begärde enbart skadestånd för en, enligt förbundets mening, fullbordad föreningsrättskränkning genom formuleringen i inbjudan. Först vid mötet informerades bolaget om att förbundet ansåg att mötet var att betrakta som en lokal förhandling.

Sammanfattning av de rättsliga grunderna för bestridandet

Inbjudan och/eller betalningen har inte utgjort en åtgärd i 8 § medbestämmandelagens mening. Det har inte heller förelegat något föreningsrättskränkande syfte från bolagets sida. Inbjudan har varken initierats eller anordnats av bolaget. Bolaget har inte formulerat inbjudan eller känt till att den utslöt förbundets medlemmar.

S.T. har anordnat aktiviteten och formulerat inbjudan i egenskap av anställd, inte som företrädare för bolaget.

För det fall Arbetsdomstolen skulle finna att bolaget är skadeståndsskyldigt ska skadeståndet jämkas, eftersom situationen varit svårbedömd för bolaget.

Domskäl

Utredningen

Målet har avgjorts efter huvudförhandling. Vid denna har på förbundets begäran hållits vittnesförhör med den lokale ombudsmannen B.L. På arbetsgivarparternas begäran har hållits förhör under sanningsförsäkran med vd:n S.I.F. och personalchefen, tillika styrelseledamoten, A.S.F. samt vittnesförhör med den anställde S.T. Parterna har åberopat viss skriftlig bevisning.

Twisten

Av utredningen framgår följande. S.T. och en annan anställd ansåg att bolaget borde finansiera en middag och biljard för de anställda eftersom det varit en period med mycket arbete och övertid. De menade också att inbjudan inte borde omfatta medlemmarna i förbundet eftersom dessa, såvitt S.T. kände till, redan bjudits på middag av förbundet med medel som förbundet fått i skadestånd av bolaget. Han kontaktade bolagets vd S.I.F. som godkände att bolaget skulle bidra till middagen. S.T. nämnde inte för S.I.F. att de tänkte att inbjudan inte skulle omfatta medlemmarna i förbundet. S.T. anslog inbjudan där det framgick att de anställda skulle bjudas på mat och dryck den 18 november 2011 samt att inbjudan gällde ”alla utom de som är fackligt anslutna till if metall”. Ett par dagar efter att inbjudan satts upp begärde förbundets ombudsman B.L. ett möte med bolaget. Mötet hölls tisdagen den 15 november 2011 mellan B.L. och bolagets personalchef A.S.F. B.L. framhöll då att förbundet ansåg att inbjudan utgjorde en föreningsrättskränkning. A.S.F. menade att så inte var fallet. Mötet slutade i oenighet. Middagen hölls i enlighet med inbjudan den 18 november. Bolaget har efter mötet den 15 november 2011 betalat för middagen.

Twisten gäller om bolaget har gjort sig skyldigt till föreningsrättskränkning.

Förbundet har gjort gällande att inbjudan i sig utgör en föreningsrättskränkning för vilken bolaget ska svara eftersom S.T., som initierat middagen och formulerat inbjudan, är arbetsledare och företrädare bolaget. Förbundet har vidare gjort gällande att bolaget gjort sig skyldigt till föreningsrättskränkning genom att vidhålla beslutet om att betala för middagen även efter att bolaget uppmärksammats på att förbundets medlemmar inte var bjudna.

Arbetsgivarparterna har bestritt att bolaget vidtagit någon föreningsrättskränkande åtgärd. Enligt arbetsgivarparterna är S.T. inte arbetsledare och bolaget ansvarar därför inte för hans agerande. Arbetsgivarparterna har vidare gjort gällande att bolaget inte anordnat middagen eller formulerat inbjudan och inte heller haft något föreningsrättskränkande syfte med betalningen.

Innebär inbjudan en föreningsrättskränkande åtgärd?

Med föreningsrätt avses i medbestämmandelagen en rätt för arbetsgivare och arbetstagare att tillhöra en arbetsgivar- eller arbetstagarorganisation, att utnyttja medlemskapet och att verka för organisationen eller för att sådan bildas (7 §). En föreningsrättskränkning föreligger bl.a. om någon på arbetsgivarsidan vidtar en åtgärd till skada för någon på andra sidan för att denne har utnyttjat sin föreningsrätt (8 § medbestämmandelagen).

En förutsättning för att åtgärden att anslå inbjudan ska utgöra en föreningsrättskränkning är att den har vidtagits av någon på arbetsgivarsidan. Det är ostridigt att det var S.T. som initierade middagen samt formulerade och satte upp inbjudan. För att bolaget ska tillräknas S.T:s åtgärder krävs antingen att han agerat på uppdrag av bolaget eller att han haft en sådan ställning i bolaget att han kan sägas företräda bolaget i dess egenskap av arbetsgivare, t.ex. genom att ha rätt att besluta i frågor som rör andra anställda.

Förbundet har gjort gällande att S.T. är arbetsledare och att hans agerande därför ska tillräknas bolaget. Arbetsgivarparterna har bestritt att S.T. är arbetsledare.

Utredningen i denna del består främst av förhör med S.I.F., S.T. och A.S.F.

En omständighet som talar för att S.T. har en sådan ställning i bolaget att hans agerande ska tillräknas bolaget är att arbetsgivarparterna under skriftväxlingen i Arbetsdomstolen har beskrivit S.T. som arbetsledare. A.S.F. har under förhöret i Arbetsdomstolen förklarat att uppgiften kommer från henne och att uttrycket arbetsledare är missvisande. Enligt henne kan S.T. bättre beskrivas som skärsupport. Av förhören med S.I.F., S.T. och A.S.F. framgår följande. S.T. anställdes som maskinoperatör men han är efter en olyckshändelse "frigående" och serverar maskinoperatörerna. Detta innebär att han ser till maskinerna, fyller på material och hylsor. Han slänger också skräp. Han planerar inte produktionen. Det gör andra. Det kan förekomma att S.T. kan flytta uppgifter mellan maskinoperatörer, men detta sker då i samråd med den som ansvarar för planeringen. S.T. är inte utsedd till arbetsgivarens ställföreträdare och har ingen underställd personal. Han varken leder eller fördelar arbetet.

Enligt Arbetsdomstolens mening ger utredningen i denna del intrycket av att S.T:s uppfattningar om hur produktionen ska bedrivas väger tungt i det dagliga arbetet, i kraft av det kunnande och den erfarenhet han besitter. Det är dock inte visat att han har en sådan ställning på företaget som innebär att han företräder bolaget i dess egenskap av arbetsgivare. Det är vidare klarlagt att S.T., när han satte upp inbjudan, inte agerade på uppdrag av bolaget. Detta har heller inte gjorts gällande. Det anförda innebär att S.T:s agerande såvitt avser inbjudan inte är en åtgärd som har vidtagits av bolaget i egenskap av arbetsgivare.

Innebär det förhållandet att bolaget betalade middagen en föreningsrättskränkning?

Den fråga som Arbetsdomstolen nu har att ta ställning till är om bolaget gjort sig skyldigt till föreningsrättskränkning genom att, efter mötet den 15 november 2011, betala för middagen.

Vad som avhandlades vid mötet den 15 november 2011 är i viss mån stridigt mellan parterna. Förbundet har gjort gällande att bolaget informerades om förbundets uppfattning att inbjudan innebar en föreningsrättskränkning och att förbundet begärde att bolaget skulle bjuda in förbundets medlemmar eller avstyra middagen. Arbetsgivarparterna menar att förbundet vid mötet inte begärde att medlemmarna skulle bjudas eller att middagen skulle avstyras.

B.L. har berättat följande. Han begärde vid mötet att förbundets medlemmar skulle få delta i middagen men att bolaget genom A.S.F. inte ändrade sig. Han förklarade också för A.S.F. att förbundet uppfattade det som en föreningsrättskränkning om inte medlemmarna bjöds in. Det var B.L. som upprättade protokollet från mötet. Eftersom bolaget sa nej till begäran att bjuda medlemmarna så antecknade han inte förslaget i protokollet. Det diskuteras ofta många förslag men man skriver aldrig ner alla förslag som förkastas.

A.S.F. har berättat följande. B.L. sa att föreningsrättskränkningen var fullbordad genom inbjudan. Han begärde varken att medlemmarna skulle bjudas eller att bolaget skulle avstyra middagen. Hon förklarade för B.L. att det inte var bolaget som anordnade middagen eller bjöd in till den. B.L. sa att kränkningen redan skett. Hon uppfattade detta som att förbundet menade att det inte spelade någon roll om middagen hölls. Det stämmer inte att hon skulle ha sagt att bolaget bjuder vilka de vill. Om B.L. hade sagt att det var OK om medlemmarna fick gå så hade bolaget kunnat ta ställning till det. Det är klart att formuleringen av inbjudan var fel. Hon funderade självklart över om det var fråga om föreningsrättskränkning.

Arbetsdomstolen gör följande bedömning.

B.L:s och A.S.F:s uppgifter om vad som närmare utspelade sig vid mötet den 15 november går något i sär. Det har inte framkommit något som ger anledning att ifrågasätta att båda korrekt beskrivit hur de uppfattade att samtalet utspelade sig. Det är således oklart hur orden närmare föll och om B.L. begärde att medlemmarna skulle bjudas in eller att middagen skulle avstyras. Som kommer att framgå i det följande är den frågan inte av omedelbar betydelse för utgången i målet. Genom förhören är dock klarlagt att bolaget förstått dels hur inbjudan var utformad, dels att förbundet uppfattade inbjudan som en föreningsrättskränkning.

En föreningsrättskränkning föreligger, som redan nämnts, bl.a. om en arbetsgivare vidtar en åtgärd till skada för en arbetstagare för att denne har utnyttjat sin föreningsrätt. En åtgärd till skada kan t.ex. bestå i att en arbetstagare utesluts från att ta del av en förmån som tillkommer andra arbetstagare (se t.ex. AD 2009 nr 51). För att det ska vara fråga om en föreningsrättskränkning i lagens mening krävs i ett sådant fall att skälet till att arbetstagaren utesluts från förmånen är att denna utnyttjat sin föreningsrätt. I lagtexten uttrycks detta som att åtgärden, dvs. att utesluta arbetstagaren från förmånen, har vidtagits *för att* arbetstagaren utnyttjat sin föreningsrätt. Det krävs dock inte att arbetsgivaren har vidtagit åtgärden just i syfte att skada arbetstagaren genom att utesluta denne från en förmån. Det räcker att arbetsgivaren har insett att åtgärden innebär skada för arbetstagaren (se AD 1977 nr 222, AD 1954 nr 20, AD 1954 nr 19 och SOU 1939:49 s. 76).

Bolaget har genom att betala för middagen tillhandahållit en förmån till sina anställda. De 18 anställda som nämns i domsbilagan har uteslutits från denna förmån just på grund av att dessa var medlemmar i förbundet. Dessa har, med andra ord, gått miste om en förmån för att de utnyttjat sin föreningsrätt. Bolagets företrädare har senast vid mötet den 15 november 2011 insett att deras åtgärd att betala för middagen skulle få den effekten. Något legitimt skäl att särbehandla fackföreningsmedlemmarna har inte förelegat.

Bolaget hade, när det insett hur inbjudan var utformad, kunnat förklara att man inte avsåg att betala för middagen, med mindre medlemmar i förbundet bjöds in. Bolaget har istället vidhållit sitt beslut och betalat för middagen. Bolaget har kränkt de 18 arbetstagarnas föreningsrätt genom att utesluta dem från en förmån just för att de var fackföreningsmedlemmar. Åtgärden har inneburit ett intrång i förbundets verksamhet (8 § andra stycket medbestämmandelagen).

Det kan tilläggas att bolaget inte haft fog att uppfatta förbundets handlande vid mötet som att förbundet avstod från att göra gällande att betalningen av middagen utgjorde en självständig föreningsrättskränkning. Detta gäller även om förbundet vid mötet inte skulle ha begärt att medlemmarna skulle bjudas in eller att middagen skulle avstyras.

Skadestånd

Förbundets 18 medlemmar har alltså blivit utsatta för en föreningsrättskränkning. Dessa och förbundet har därför rätt till allmänt skadestånd enligt 54 och 55 §§ medbestämmandelagen. Arbetsgivarparterna har gjort gällande att ett eventuellt skadestånd ska sättas ned eller helt falla bort, främst med hänsyn till att situationen varit svårbedömd för bolaget. Förbundet har bestritt att det föreligger grund för jämkning.

Arbetsdomstolen gör följande bedömning.

Som framgått saknade S.I.F. kännedom om att förbundets medlemmar inte skulle bjudas in när han godkände att bolaget skulle betala för middagen. Däremot har bolaget, enligt vad domstolen funnit ovan, ådragit sig ett skadeståndsansvar genom att betala för middagen trots vetskap om formuleringen i inbjudan.

Av A.S.F:s berättelse framgår att hon hamnade i en svårbedömd situation vid mötet den 15 november 2011. Å ena sidan hade bolagets vd lovat att betala för middagen och han var på semester vid tillfället. Å andra sidan hade inbjudan formulerats så att den uteslöt medlemmar i förbundet. Det saknas skäl att ifrågasätta A.S.F:s uppgift om att hon uppfattade B.L. som att kränkningen redan var fullbordad och att betalningen inte förändrade situationen.

Mot bakgrund härav framgår att bolagets åtgärd att betala för middagen inte vidtagits i syfte att bestraffa eller på annat sätt komma åt medlemmar i förbundet. Inte heller i övrigt har åtgärden varit ägnad att på något allvarligt sätt hindra eller försvåra för de 18 medlemmarna att utöva sin föreningsrätt. Mot bakgrund härav bör det allmänna skadeståndet bestämmas till ett relativt lågt belopp. Arbetsdomstolen finner det skäligt att bolaget ska utge allmänt skadestånd till medlemmarna med 5 000 kr vardera och till förbundet med 20 000 kr.

Rättegångskostnader

Arbetsdomstolens slutsatser ovan innebär, även med beaktande av att skadeståndsyrkandet inte vunnit fullt bifall, att arbetsgivarparterna står som förlorande parter. De ska således ersätta förbundet för dess rättegångskostnader. Om beloppet råder inte tvist.

Domslut

1. Arbetsdomstolen förpliktar Scandstick Aktiebolag att till var och en av de i domsbilagan angivna arbetstagarna betala allmänt skadestånd med 5 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 2 mars 2012 till dess betalning sker.
2. Arbetsdomstolen förpliktar Scandstick Aktiebolag att till Industrifacket Metall betala allmänt skadestånd med 20 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 2 mars 2012 till dess betalning sker.

3. Industri- och KemiGruppen och Scandstick Aktiebolag ska med hälften vardera ersätta Industrifacket Metall för dess rättegångskostnader med 141 851 kr, varav 135 600 kr avser ombudsarvode, jämte ränta enligt 6 § räntelagen på det förstnämnda beloppet från dagen för denna dom till dess betalning sker.

Ledamöter: Jonas Malmberg, Inger Andersson, Folke K Larsson, Ari Kirvesniemi, Elisabeth Bjar, Håkan Löfgren och Margareta Öhberg. Enhälligt.

Sekreterare: Martin Ulfving